

Щодо класифікації чорноземів автор виділяє різновиди на суглинках, глинах, супісках, рухляку щільних гірських порід, а також різновиди солонцюватих і мочарних чорноземів.

Естафету з вивчення чорноземів в Україні прийняв учень Н.Д. Борисяка Іван Федорович Леваковський. У працях В.В. Докучаєва також знаходимо безліч звернень до публікацій і цього професора Харківського університету з досліджень чорноземів і гумусу. Сформувалася харківська школа ґрунтознавства. Після І.Ф. Леваковського цю школу представляли професори А.Н. Краснов, М.А. Богословський (праці по степах). Останній на прикладі кримських яйл увів поняття про гірсько-лучні ґрунти. Широкі роботи з дослідної справи в агрономії впровадив А.Є. Зайкевич.

УДК 929:911.2+631.4

ОДЕСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРА І.У. ПАЛІМПСЕСТОВА

Н.О. Попельницька, В.І. Тригуб

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
popeln7@gmail.com*

Українська ґрунтознавча наука багата іменами визначних вчених, які зробили неоціненний внесок у її розвиток, проте є маловідомими широкому колу вітчизняних науковців. Серед них — професор Новоросійського (нині Одеського національного) університету Іван Устинович Палімпсестов. В 1851 році, за протекції професора Рішельєвського ліцею М. Мазуркевича, І.У. Палімпсестов переїхав до Одеси, де викладав агрономію в Духовній семінарії, теорію садівництва й лісівництва в Головному училищі садівництва. Того ж року Іван Устинович став членом Імператорського товариства сільського господарства південної Росії і впродовж 17 років виконував обов'язки секретаря товариства. Неабиякий таланти ученого сприяв швидкому визнанню на теренах наукової діяльності, і вже в 1853 році І.У. Палімпсестова запросили на кафедру сільського господарства в Рішельєвський ліцей. Після реорганізації ліцею в Новоросійський університет, він був призначений екстраординарним професором

та завідувачем кафедри агрономії і лісівництва, заснувавши при кафедрі агрономічний кабінет з лабораторією, де викладався курс агрономічної хімії. Вчений започаткував серію авторських праць «Вступительная беседа о сельском хозяйстве Новороссийского края» (1853), «Словарь сельскохозяйственных растений» (1855), «Об устройстве водохранилищ в степях Юга России» (1867), «Сборник статей о сельском хозяйстве Юга России, извлеченных из Записок Общества сельского хозяйства Южной России с 1830 по 1868 год» (1868), які мали велике наукове і практичне значення та слугували посібниками для місцевих землевласників щодо поліпшення ведення сільського господарства.

Аналіз наявних праць дав можливість виокремити такі основні напрями наукових досліджень професора І.У. Палімпсестова у стінах Новоросійського університету:

- дослідження процесів обезліснення степових і лісостепових ландшафтів, у відповідності до яких головною причиною відсутності лісів у степу є кліматичний фактор, який зумовлює засоленість ґрунтів і ґрунтотворних порід;

- вивчення способів обробітку ґрунту та їх роль у підвищенні родючості й забезпеченні стабільних врожаїв високої якості, з наданням переваги способу глибокої оранки;

- дослідження впливу органічних добрив на родючість чорноземних ґрунтів;

- вивчення особливостей кругообігу речовин у системі «ґрунт – рослина».

У праці «Мои воспоминания», опублікованій у 1879 році, автор, крім спогадів про роботу в Товаристві, акцентував увагу на хижачькому відношенні людей до ґрунту та необхідності наукових знань з основ сільськогосподарських наук: *«Кто изъ нас, при дарованномъ правѣ хозяйничать по своему усмотренію, о нашемъ расхищеніи сокровищъ природы думаетъ? ... Землевладельцы должны вести такъ называемое интенсивное хозяйство, пролагая пути къ известнымъ улучшениямъ въ области сельскаго хозяйства...»*.

У 1868 році І.У. Палімпсестов вийшов у відставку та переїхав до Феодосії, проте продовжив вивчати умови формування степових ландшафтів, можливість вирощування лісу в степах. Результати досліджень висвітлив у низці публікацій «Были ли леса на Юге России?» (1881), «Степи юга России были ли искони веков степями

и возможно ли облесить их?» (1890) та інші. Зазначені праці професора І.У. Палімпсестова тривалий час користувались великою популярністю, вирізнялись теоретико-практичним значенням та не втрачають своєї актуальності й дотепер.

УДК 379.85

МАРШРУТАМИ В.В. ДОКУЧАЄВА ТА Г.С. СКОВОРОДИ

С.І. Сисоєва¹, І.Я. Гришин¹, Г.М. Гарькава¹, В.П. Коляда²,
В.Д. Холодок³

¹*Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва,*

²*ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії
імені О.Н. Соколовського», м. Харків,*

³*ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму»*

Ідея відновлення науково-пізнавальних маршрутів великого вченого ґрунтознавця Василя Васильовича Докучаєва логічним чином з'явилася в контексті святкування 200-річного Ювілею найстарішого у Східній Європі аграрного університету, чие ім'я цей заклад гідно носить і до-сьогодні. Такі маршрути були вперше освоєні за ініціативою О.М. Грінченка в період 1966-1980 рр. студентськими професійними загонами ґрунтознавців факультету агрохімії та ґрунтознавства, керівниками яких були Д.Г. Тихоненко, А.О. Георгі, В.Д. Муха і М.О. Горін і наразі стають актуальними в контексті наповнення їх сучасним змістом.

Одним із таких маршрутів є Полтавська експедиція професора В.В. Докучаєва. Вивчення досвіду, здобутого під час відвідання цих країв експедицією, до недавнього часу було обов'язковим навчально-науковим завданням студентів-ґрунтознавців, які завжди отримували підтримку від науковців Полтавської дослідної станції у вигляді ознайомлення з унікальними польовими дослідями, лабораторіями та бібліотекою. Такі екскурсії надавали можливість не тільки ознайомитися з надбанням видатного вченого-ґрунтознавця, але й навчитися діагностувати ґрунти у польових умовах, надавати агровиробничу інтерпретацію різним